

KOVÁCS ELEONÓRA
Normaszegők és újítók

Jelen füzetünk ezúttal egyetlen téma köré szerveződött, s a vizsgálódás időhatára a 19. századra és a 20. század elejére terjed ki. Az itt szereplő írások mind azt a kérdést járják körül, hogy a társadalmi osztályukból kilépő, olykor normaszegő, vagy éppen jó képességeik által ki- és felemelkedő személyek, illetve az újító, a szokásostól eltérő utat bejárók milyen kérdésekkel találták szembe magukat, ezekre milyen megoldási javaslatok születtek, sorsuk milyen hatást gyakorolt környezetükre. A tanulmányok közül Erdész Ádám írása egy jó képességekkel és elszántsággal megáldott család útját mutatja be a szerény sorstól a középosztályba. A család egy tagja nemességét is nyert. Ők a pozitív példa. Kovács Eleonóra írása gróf Batthyány Artúrné Apraxin Júlia pályáján keresztül olyan sorssal ismerteti meg az olvasót, amely az arisztokráciából indult, s a művész-értelmiségi létet célozta meg, ám e rövid

kísérlet után visszakanyarodott eredeti társadalmi közegebe. Katona Csaba kettős életpályát ábrázol Clara Wardról és Rigó Jancsirról szóló írásában. Ward arisztokrata közegeből indult, ám Apraxin Júliával ellentétben nem kanyarodott vissza oda. Sorsa keresztetzi a felemelkedő cigányprímásét, Rigó Jancsiét, aki – Clarához hasonlóan – szintén nem tud jól gazdálkodni a sikerrel. Sorsuk a lesüllyedés, a botrányos élet. A negyedik írás, Reisz T. Csaba tanulmánya egy megbecsült művész családi kapcsolatait ismerteti, Dudits Andor festőművészt, aki azonban már kiegyensúlyozottabb körülmények között lép a művészi pályára. Utóbbi írás egyesíti magában a klasszikus családtörténeti munkák erőseit a modern kutatási módszerek előnyeivel. A vizsgált életutakban nem csupán az arisztokrata-közrendű viszony, hanem a művészi-értelmiségi közegeknek a társadalom egyéb rétegeihez viszonyított helyzete is ábrázolást nyer.

ERDÉSZ ÁDÁM
Út a középosztályba
A Márki família felemelkedése

A családtörténeti kutatások számos látványos karriertörténetet tártak fel, köztük olyanokat is, amelyeknek szereplői két-három generáció alatt a társadalom alsó státuscsoportjaiból a társadalmi piramis felső szintjeire emelkedtek. Különösen a nemes családoknál és a vállalkozó dinasztiáknál láthatunk viharos gyorsaságú státusváltásokat. A polgárság 19. századi kialakulását inkább szociológiai módszerekkel, statisztikai források alapján szokták bemutatni, pedig szerencsés forrásadottságok esetén egy-egy polgárcsalád történetén keresztül nagyon pontosan modellezhetjük azokat az ugyancsak gyors változásokat, amelyek végeredményeként a magyar polgárság – a magyar középosztály – kialakult. Írásomban egy polgárcsalád felemelkedésének, anyagi, képzettségi és kapcsolati tökefelhalmozásának folyamatát szeretném bemutatni. A család Márki Jánosnak, a gróf Almásy család sarkadi tisztartójának a famíliája. A kilenc gyermeket felnevelő gazdatiszt

családtagjainak sorsát követve meglehetősen pontosan megrajzolhatjuk, hogy a 19. század különböző időszakaiban milyen utak nyíltak meg a felfelé törekvő honoráciorok, majd polgárok előtt s azt is, milyen adottságokra volt szüksége annak, aki a kínálózkodó lehetőségeket meg akarta ragadni.

A maguk szakmájában komoly presztízst szerző családtagok között volt egy kiemelkedő személyiség, a történész Márki Sándor (1853–1925). Az ő személye modell voltán túl is érdekessé teszi a család történetét. Neki köszönhető az is, hogy a család történetének gazdag forrásanyagából viszonylag sok megmaradt. A Szegedi Egyetemi Könyvtárban lévő terjedelmes hagyatékában megtaláljuk saját és testvérei gyermekkori kéziratait, édesapja hozzá írt leveleit, apja, nagybátyja életének számos dokumentumát. Ugyancsak gondosan, kötetekbe rendezve őrizte a testvéreitől, rokonaitól kapott leveleket. Naplójában gyakran írt családtagjairól s *A Márkiak vérrokonai*,